

# Història

## Isabel II i Girona: Pompa i misèria en una proclamació reial

Enric Mirambell



La reina Isabel II,  
en un retrat  
d'A. M. Cortellini.

El dia 29 de setembre de 1833 moria el rei d'Espanya Ferran VII, i seguidament començava el mogut regnat d'Isabel II. A un regnat conflictiu i alterat en seguia un altre d'alterat i conflictiu. Una reina de tres anys. Una regent inexperta. Un Consell minat per les divergències i la disparitat d'interessos. Un pretendent a la corona disposat a un sagnant enfrontament. Un país depauperat i arruïnats. Una societat escindida en bandositats i predisposada a encendre una guerra civil. Però es tractava de celebrar solemnement la coronació i de proclamar protocol·làriament la nova reina en tots els territoris que s'integraven en la corona. El manual d'acords del consistori gironí permet conèixer, amb tot detall, els actes de proclamació celebrats a la ciutat.

## A l'hora de celebrar la proclamació de la nova sobirana, l'Ajuntament de Girona tenia les arques exhaustes i devia tres anys de sou als funcionaris municipals.

*Girona, en un gravat al boix, a l'època de la proclamació de la reina Isabel II.*



### L'Ajuntament de Girona prepara els actes de proclamació

Com si no hi hagués altres assumptes mereixedors de la preocupació municipal, el dia 9 de novembre d'aquell any 1833 el consistori gironí inicià una sèrie de sessions dedicades exclusivament a l'organització dels actes de proclamació de la nova sobirana. Una disposició de la reina governadora, del 21 d'octubre, ordenava que se celebrés la proclamació reial, amb el protocol i la magnificència que corresponia; però amb el mínim possible de despeses.

Per complir el disseny reial i actuar amb tota cura i d'acord amb la tradició, es repassà el que s'havia fet en les proclamacions reials del segle

XVIII. També es prengué model de la celebració efectuada a Madrid el dia 24 del mes d'octubre anterior. I al mateix temps s'aportaren referències del que s'havia organitzat a Barcelona i a d'altres poblacions del Principat.

En principi s'acordà encunyar monedes commemoratives. N'hi hauria de tres classes: sis monedes d'or, de sis duros cadascuna, destinades quatre a la reina i dues a la reina governadora; dues-centes monedes de plata grans, d'uns set sous de pes; i cinc-centes de plata, més petites, de tres sous i nou diners de pes, més o menys. Es designà un regidor com a encarregat de l'encunyació.

En la mateixa sessió s'especificà, amb tot detall, el vestuari que haurien

d'usar els regidors, els diputats, els síndics, els lacais, els porters, els reis d'armes, el tresorer i el comptador.

Es van comissionar els regidors que es cuidarien de disposar cavalls i mules, amb les corresponents selles, mantells i altres guarniments. S'acordà que s'ornamentés la casa capitular i que es muntessin tribunes a la plaça de l'Oli, a la de les Cols (actual Rambla) i a la Reial (actual plaça del Vi).

### Penúria econòmica

La sessió del dia 9 havia estat molt plàcida: programar i projectar, però sense fer esment de despeses. En la del dia 11 ja es va fer un plantejament econòmic. D'on sortirien els recursos per

Preàmbul del nomenament  
de la junta responsable  
dels actes commemoratius.



## LA CIUDAD DE GERONA

que cuenta con el alto honor de ser otra de las de votó en Cortes, modelo de lealtad en todas épocas que ha sido necesario desplegar sus patrióticos sentimientos, entusiasta por carácter siempre que se han visto amenazados el Trono, y la independencia de la Patria, decidida á defender con su sangre la sacrosanta Religion que profesa, y los imprescriptibles derechos de la Soberanía, agradecida á las bondades que ha merecido de su idolatrado Monarca hasta distinguirla ultimamente con el precioso timbre de inmortal, de un Monarca que vuelto milagrosamente á la vida preservó á sus vasallos de los horrores de una discordia fatal, sumisa en todos tiempos, y observadora fiel de las Reales disposiciones por un efecto de docilidad innata en sus habitantes, una Ciudad que admiró á la Europa entera con su heróico valor, firmeza, sufrimientos y privaciones de toda especie en su último, y memorable Sitio, que tiene la incomparable dicha de haber sido elegido su dignísimo Obispo por otro de los representantes del benemérito, é ilustrado Clero Español en el acto de la solemne Jura de la Serenísima Infanta Primogénita DOÑA ISABEL LUISA DE BORBON á la Corona de las Españas como Heredera del Trono á falta de varon: una Ciudad en su en la cual residen por esencia y en compendio las virtudes cívicas, y sociales, y que se halla bien convencida ademas que solo el orden directo de la sucesion puede labrar la felicidad de la España, y que este orden está garantido por las antiguas, y venerandas leyes Patrias, y por la nunca hasta ahora interrumpida observancia de las mismas, ha visto con singular placer llegado el feliz momento de añadir una nueva, y terminante prueba de fidelidad y decision. Su digno Ayuntamiento, presidido por su benemérito Gobernador interino el Brigadier D. José Marcos de Sayz, otro de sus intrépidos defensores, abundando en las mismas ideas determinó desde luego celebrar con la esplendidez, y lucimiento posibles el magestuoso acto de la Jura por medio de obsequios, y regocijos públicos que eternizasen su memoria, acordando una convocatoria general á que fueron invitadas todas las clases de la Ciudad para resolver los medios indispensables, y nombrar una Junta especial para arreglar un programa de funciones públicas la cual quedó compuesta de los sujetos siguientes:

pagar la festa? Es preveien problemes de difícil solució i la deliberació es féu llarga i complicada.

Per tenir una norma es va repassar el que s'havia gastat, l'any 1789, en la proclamació de Carles IV, i es considerà que es podria procedir amb menys luxe i així rebaixar la despesa.

S'acordà abonar, en concepte de vestuari, 75 lliures a cada regidor i cada diputat, al síndic i al secretari; 28 lliures, 2 sous i 6 diners al tresorer, al

comptador i al síndic d'ambaixades; 15 lliures als agutzils; 20 lliures a cadascun dels tres porters; 15 lliures al mestre de cerimònies, al col·lector, al comptador i al porter del Reial Cadastre.

Si ja va ser laboriós entendre's per fixar les esmentades quantitats, més difícil seria trobar els diners que eren necessaris per atendre aquesta despesa. La corporació municipal tenia les arques exhaustes. Es devien tres anys de sou als funcionaris. Cap entitat finan-

cera estava disposada a concedir un préstec. La corporació no tenia crèdit.

Com a solució d'emergència, es va decidir demanar al governador que ordenés disposar de 30.000 rals del fons destinat al manteniment dels empresonats. El que no s'especifica és si consideraven que els empresonats podien passar uns mesos sense menjar o bé pensaven que es podia alliberar tots els reclusos per tal d'evitar la despesa del seu manteniment.

## La proclamació feta pels carrers de Girona deia: «Castilla y Cataluña por la reina nuestra señora, doña Isabel II que Dios guarde». I el poble responia «¡Viva!».

El dia 13 es tornà a reunir el consistori i es comentà que el governador havia contestat en el sentit que no hi havia fons per atendre la petició municipal. També havia fracassat una temptativa de préstec amb interès.

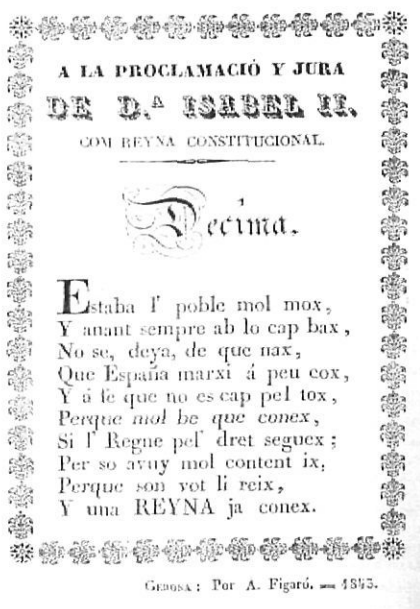
Atesa la gravetat del problema, es va nomenar una comissió que immediatament hauria de portar a mans del governador la petició angoixosa d'un préstec, a retornar abans del 31 de desembre. Si no es podia obtenir s'hauria de comunicar a la superioritat la impossibilitat de donar compliment a la reial ordre. S'esperà el retorn de la comissió, que havia de portar la resposta. Aquesta va consistir a transmetre els bons propòsits del governador, el qual es mostrava inclinat a trobar una solució. En breus dies donaria una resposta concreta.

Dos dies més tard torna a reunir-se el consistori. Hi havia resposta del governador. En part era satisfactòria. Deia que esperava ingressar algunes quantitats dins el proper mes de desembre, i per tant podia avançar-los la quantitat de 20.000 rals. No era tot el que es demanava, però ja permetria tirar endavant la celebració. La corporació manifestà el seu agraïment.

### Preparació de les solemnitats

En la sessió del dia 18 es detallà la relació d'invitacions que s'haurien de cursar. La missiva era un octau imprès, molt senzill, però estampat amb molta cura i elegància.

La relació de persones a les quals s'enviava la invitació reflecteix l'estructura de la societat gironina d'aquell moment: governador militar i polític; Estat Major; governador de Montjuïc; caps de les diferents unitats que integren la guarnició; trenta-tres nobles, amb cognoms de rànquia tradició gironina; col·legi de notaris; col·legi de causidics; cònsols dels gremis de confi-



Dècima al·lusiva a la proclamació de la reina.

ters i d'argenters; onze advocats; quatre metges; quatre metges cirurgians; quatre cirurgians; cinc farmacèutics; vuit hisendats; administrador i interventor de Correus; oficial de Duanes; quatre escrivans; i prohoms dels gremis de botiguers de teles, blanquers, paraïres, sastres, alvadiners, teixidors, fusters, aloïs, sabaters, hortolans, paletes, flequers, terrissaires, cordoners, basters, barreters, venedors de robes i corders.

Es féu constar que en semblants ocasions el senyor bisbe hi havia assistit des d'un dels balcons de Casa Carles, acompanyat de quatre comissionats del capítol catedral i dos del capítol de Sant Feliu.

La preparació dels actes no podia quedar enllestida fins al dia 30 de novembre, per tant es va fixar la cerimònia de proclamació per al dia primer de desembre. Atès el temps hivernal es programà per a dos quarts de dotze del matí. Encara la corporació municipal tornà a reunir-se els dies 22, 27 i 29 de novembre per ultimar tots els detalls de la festa.

### Invitacions especials

La corporació municipal va adreçar un escrit al capità general en què li manifestava el desig que assistís als actes, i al mateix temps sol·licitava autorització per obrir el Teatre Reial. L'autorització per al funcionament del Teatre va ser atorgada, però l'assistència del capità general als actes no es va pas produir.

Algunes de les invitacions es varen lliurar en visites personals per part d'una ambaixada del consistori. Aquest va ser el cas del bisbe.

També es visità el capítol de la Catedral. L'ambaixada municipal acudí a la sagristia dels canonges, on el capítol estava reunit tot esperant la visita. Formulada la invitació per als actes del dia 1, i la celebració d'un solemne tedèum per al dia 2 de desembre, es demanà també el préstec del dossier que presidia la sala capitular, que s'il·luminés exteriorment el temple i que hi hagués tritlleig de campanes. Els comissionats sortiren momentàniament de la sagristia perquè els capitulars poguessin deliberar amb tota llibertat. En tornar, se'ls comunicà que el capítol acollia favorablement totes les propostes i peticions.

Visitaren també el capítol de la col·legiata de Sant Feliu, al qual demanaren el préstec de catifes. També hi accedí.

Es traslladaren després a Sant Pere de Galligans. L'abat estava enllitat des de feia uns dies, però els prometeren l'assistència als actes de la comunitat. També estaven disposats a deixar catifes, a il·luminar el temple i a disposar que es toquessin les campanes.

Amb les mateixes peticions —excepte la invitació als actes, per tractar-se de monges de clausura— es presentaren als monestirs de Sant Daniel i de Santa Maria de Cadins, on també s'accedí a les peticions.

**TEATRO.**

**VIVA NUESTRA REINA  
ISABEL SEGUNDA.**

Quando tan legitimamente es proclamada en esta Ciudad nuestra inocente y amada Soberana, cuando todas las clases á poesía se desvelan por dar brillantes y eminentes muestras de su lealtad, y del regocijo que anidan sus corazones en estos dias memorables por el placer y el júbilo ¿la sociedad dramática llenará sus deberes si no diese un testimonio de su adhesion de su amor y patriotismo? No, ciertamente; y así cumpliendo tan sagrada obligacion, y tomando una debida parte en la alegría pública, ha dispuesto tres funciones dignas de los dias á que se hallan destinadas.

*Domingo 1.º de Diciembre. 1833*

Notorios son los gloriosos echos y el amor á los pueblos que profesó

**ENRIQUE TERCERO DE CASTILLA  
APELLIDADO EL DOLIENTE,**

ó igualmente son públicas sus desgracias, y la integridad de su justicia. La historia de este Monarca, se halla compendiada en esta pieza dramática dividida en tres actos, nueva en este Teatro, y adornada con cuanto la corresponde, pues no se ha omitido desvelo alguno para su lucimiento.

*Concluida se recitarán por los Actores versos alusivos á la festividad del dia, intermedios de un Himno en loor de nuestra augusta Soberana; dándose fin con un chistoso Sainete.*

*Lunes 2.º Dic. 1833*

Inútil cree la Sociedad hacer la apologia del célebre argumento y gracias en que abunda la preciosa comedia en tres actos nominada:

**DON GÓMODO Ó EL AMIGO INTIMO,**

pues basta ser obra de la conocida pluma de nuestro Poeta contemporáneo el científico *Gorostiza*, para no dudar de sus bellezas, language puro y veridicas escenas.

*Seguirá un buen intermedio de Baile, terminando el recreo con un precioso Sainete.*

*Martes 3.º Dic. 1833.*

Regir en nombre de un Monarca Español llenando sus sábias y justas intenciones, ser amado de los pueblos por su afabilidad y justicia solo

**EL VIRREY DE NÁPOLES DUQUE DE OSUNA**

pudo haber conseguido, cuyo gobierno se halla descrito en el drama en cinco actos que la Sociedad ejecutará, el cual designa un método sencillo y paternal adoptado por este hombre célebre el cual le inmortalizó.

*Seguirá un precioso intermedio de Baile, finando con un excelente Sainete.*

*Nota. Con tan fausto motivo el Teatro estará iluminado, y se entienda á 2 y 3.*

IMPRESA DE OLIVA: NOVIEMBRE 1833. A LAS SEIS.

Cartell de les funcions de teatre amb motiu de la proclamació reial.

Es va fer imprimir una proclama dirigida a tots els «geroneses», invitant-los a concórrer als actes de proclamació que s'havien de celebrar el dia 1 i al tedèum que es cantaria el dia 2. Es demanava que s'il·luminessin i s'ornamentessin les façanes de les cases.

A darrera hora es presentà una contrarietat. El mestre de cerimònies s'havia posat malalt i se li havien hagut de practicar dues sagnies, per tant no podria exercir en una ocasió tan singular. Però el seu fill s'oferí per suplir-lo. La corporació va considerar que tenia aptitud per fer-ho i acceptà l'ofertament.

Com sol passar en ocasions com aquesta, també es produí un problema protocol·lari. L'alcalde major demanà que, com a lloctinent de regidor i membre de la corporació, se l'inclougués en la relació de vestuari. Però el consistori no era del mateix parer i acordà denegar la petició, al·legant que l'alcalde major no era membre de la corporació, i que si el governador assistia als actes ell no tenia per què representar-lo; que a Barcelona s'havia fet així; i encara s'hi afegí que la reina governadora havia recomanat de no fer despeses evitables.

### Les cerimònies de proclamació

El dia 30 de novembre, vigília del dia assenyalat per a la proclamació, ja estava tot a punt. S'havien col·locat les quatre tribunes previstes, en les principals places de la ciutat. En una de les dues tribunes de la plaça del Vi s'hi varen col·locar quaranta bancs, en els quals hi podrien seure dos-cents invitats. D'acord amb la pobresa de mitjans, es va fer constar que els bancs i les catifes havien estat deixats per diverses esglésies i convents i fins i tot per un particular. Divuit bancs procedien de l'església dels Dolors, dos de la Mercè, quatre de Sant Domènec i dos de Sant Josep. De l'edifici municipal sortiren onze bancs de les aules i tres de l'avantsala capitular. La Catedral deixà dotze catifes, Sant Feliu una, Sant Pere dues, els Captuxins una, Sant Lluc una, Sant Domènec tres i doña Gertrudis Miró una.

De les esmentades vint-i-una catifes, setze es varen col·locar a les tribunes i la resta al vestíbul i entrada de la Casa de la Ciutat.

A les sis de la tarda, a toc d'oració, hi hagué trillleig general de campanes. Brandaren les de tots els temples de la ciutat, que aleshores eren molts. Notem que encara no s'havia produït la desamortització.

I arribà el dia de la proclamació. A les vuit del matí es col·locà un retrat de la nova reina a la façana de l'ajuntament, amb una guàrdia d'honor permanent formada per un destacament del regiment de Zamora.

A dos quarts de dotze ja estaven reunits tots els invitats. El corregidor va fer lliurament del penó al regidor Felipe Martínez Davalillo, que actuava en funcions d'alferes major. El penó era de domàs carmesí. A la part superior hi figuraven les armes de la Casa Reial, i a la inferior l'escut de la ciutat.

Immediatament es formà una vistosa comitiva integrada per quatre

batedors, muntats a cavall; un piquet de vint soldats de cavalleria; dos nens amb tambors, a peu; dos clarins, a cavall; onze músics de paisà, a cavall; el mestre de cerimònies; els tres macers, a cavall; síndics, diputats i regidors, a cavall; el secretari i el tresorer, a cavall; i el comptador i el síndic d'ambaixades, a cavall. Tancava el seguici un piquet del regiment de Zamora, amb banda de música.

En posar-se en marxa la comitiva tritllejaren totes les campanes de la ciutat. En arribar a la plaça de l'Oli l'alferes i les autoritats més representatives descavalcaren i pujaren a la tribuna. Es donà quatre vegades la veu de «Silenci» i quatre més la veu de «Oid». Seguidament es procedí a la proclamació: «Castilla y Cataluña por la reina nuestra señora, doña Isabel segunda, que Dios guarde». El poble respongué amb un entusiasta «¡Viva!». El corregidor llançà cent vint-i-cinc monedes: 100 de petites i 25 de grans. Finalment, l'alferes demanà al secretari que aixequés acta de tot.

Tornats a muntar, la comitiva seguí per Sabateries Velles, placeta de la Presó (ara del Correu Vell), Quatre Cantons i Argenteria, fins la plaça de les Cols. Allà es repetí la proclamació amb el mateix protocol i es llançaren dues-centes trenta monedes: 25 de grans i 180 de petites.

El seguici, pel carrer d'Abeguradors, es dirigí a la plaça del Vi, on es practicà la tercera proclamació, i es llançaren tres-centes trenta-nou monedes: 110 de grans i 229 de petites.

Aixecada la corresponent acta, l'alferes retornà el penó reial al governador, el qual, acompanyat de les autoritats, pujà al balcó de la casa consistorial. El penó va ser col·locat sota el retrat de la reina, en mig de grans aclamacions i entusiastes crits de «¡Viva!».

Acabada la cerimònia, s'acordà oferir un àpat extraordinari als

pobres de la presó, de l'Hospital i de l'Hospici.

Des de dos quarts de tres fins a entrada de fosc hi hagué ball a la plaça del Vi. A toc d'oració, repic general de campanes. De sis a nou, funció al Teatre, amb la representació de l'obra en tres actes *Enrique III de Castilla* i recital de poesies al·lusives a la celebració. A les deu de la nit començà el ball en el mateix Teatre, que durà fins a les dues de la matinada.

Se n'edità un recordatori, amb dos sonets, en paper de gran qualitat, i alguns exemplars en tela de seda.

Per por que durant la nit pogués ploure, a les onze es retirà del balcó el penó, i també la guàrdia d'honor.

S'enviaren comunicats al ministre d'Estat i al capità general amb el prec que es fes arribar a la reina l'expressió d'adhesió. Les missives sortiren de Girona amb la diligència de les dues de la matinada. El dia 2, a les vuit del matí, es reposà el penó al balcó i es restablí la guàrdia d'honor. Durant tot el dia, a la plaça del Vi hi hagué audicions musicals.

A les deu del matí es concentraren davant l'Ajuntament tots els gremis amb les seves respectives banderes. A dos quarts d'onze un repic general de campanes anunciava la sortida de la comitiva, que, pels carrers de Ciutadans, Sabateries Velles i Força, es dirigí a la Catedral. A les 11 es cantà el tedèum, de pontifical.

Acabada la cerimònia religiosa, el seguici acompanyà el bisbe fins al palau, sortint per la porta principal del temple. Després d'acomodar-se del prelat i dels quatre canonges que l'acompanyaven, la comitiva baixà per l'escalinata i, passant per les Ballesteries, Argenteria, plaça de les Cols i carrer d'Abeguradors, retornà a la Casa de la Ciutat. Mentrestant les campanes no deixaven de tocar i una gentada entusiasta omplia els carrers

Dècimes en català sobre el casament d'Isabel II.

AL JA VERIFICAT CASAMÉNT  
de la Reyna Nostra Señora

DÈCIMAS CATALANAS.

|                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Tenim la nostre Pubilla<br>Ab son cusi ja casada,<br>Y quedat sa sort fessada<br>Una nova era ja brillà:<br>Si en contra algun lribó axilla,<br>Si lo entre vol alterar,<br>No lo dexen respirar<br>Fentli entender ab pur se<br>Que la España libre, y fiel<br>De santa pau vol gisar. | Baix sa sombra ferirà<br>La albatda agricultura,<br>Y la industria á gran altura<br>Dins pocs anys arruinarà;<br>Lo comers prosperarà<br>En lo pacífich estat;<br>Lo benestar deuljat<br>Units tots consiguirem,<br>Y en nostra España veurem<br>Lo repós consolidat.           |
| Deuen servir de escarment<br>Disturbis de quaranta anys,<br>Contemplat los graves daqs<br>De que la España s' resent:<br>La pau dolga, y permanent<br>Fari obviar lo patit,<br>Y de Isabel lo Marit<br>Nostre hé procurarà:<br>Ab sa Espasa regnara<br>De nostra Patria en profit.      | En nostre má pues tenim<br>Lo bon viurer, ó mal viurer,<br>Lo plorar, ó bé lo riurer,<br>Hemey als máis que sentim:<br>Si fèdils tots obehim<br>A nostra Reina catimada,<br>Si la Ley es oloerada,<br>Tot será felicitat;<br>Desgracia y fatalitat<br>Si la pau es trastornada. |
| Si virán com á germana<br>Y en la unió verdolera,<br>Será la uert placentera<br>A pesar de alguns bergans:<br>Busemos pues tote las mans,<br>Gesia ya fatal rencor,<br>Probas del mes pur amor<br>A Isabel debem donar,<br>Logrant aixis conservar<br>De la pau lo gran tesor.          | Viva Isabel diem tots,<br>Francisco son Espos viva,<br>Jamay la discordia aliva<br>Premoga nos alborais:<br>Birgida los nostres voís<br>Al Altíssim Cróador,<br>Supliquem ab tot feror<br>Nos dispensa protecció,<br>Y á la Espasada Nació<br>Amparo, gracia y favor.           |

Girona.—Imp. de J. Grases.

de la ciutat. Aquella tarda també hi hagué funció al Teatre, amb la representació de *Don Comodo o el amigo íntimo*, seguida d'un sainer, i amb ballades en els entreactes.

Igualment, el dia 3 hi hagué representació teatral, amb la posada en escena d'*El Virrey de Nápoles Duque de Osuna*, obra en cinc actes a la qual seguí un sainer. La vetllada es completà amb balls en els entreactes.

A les set de la tarda una comitiva es dirigí de la sala capitular al balcó de l'Ajuntament, per tal de retirar el penó reial i el retrat de la reina. Amb tota solemnitat el corregidor proclamà: «¡Señores: este es el pendón con que se ha proclamado por nuestra reina y señora a la señora doña Isabel segunda, que Dios guarde, por reina de las Españas. Y así amémosla y defendámosla hasta morir!». La multitud que omplia la plaça del Vi va contestar amb entusiastes crits de «¡Viva!».

Amb el mateix entusiasme, trenta-cinc anys més tard, la gentada que també omplia la mateixa plaça del Vi cridava «¡Abajo la dinastía espuria de los Borbones!» donant per liquidat l'accidentat regnat d'Isabel II, la reina que s'havia proclamat amb tanta pompa i solemnitat, però també entre tanta pobresa i amb no menys preocupants expectatives.

Enric Mirambell i Belloc  
és historiador.